

La recepció de Salvatore Quasimodo a la revista *Inquietud* en el context del debat sobre la poesia social*

Montse Caralt i Sagalés

Universitat de Vic
montserrat.caralt@uvic.cat

Resum

En aquest article es ressegueix la presència de Salvatore Quasimodo com a autor social en la premsa catalana de finals dels anys cinquanta i principis dels seixanta. Concretament, es ressenya l'interès que la revista literària *Inquietud* va mostrar per l'obra i el pensament del Nobel italià en un moment en què els redactors de la publicació valoraven en diverses col·laboracions escrites l'anomenada poesia social.

Paraules clau: Salvatore Quasimodo; Miquel Martí i Pol; poesia social; revista *Inquietud*; premsa catalana.

Abstract. *The reception of Salvatore Quasimodo in the journal Inquietud in the context of the debate on social poetry*

This study follows the references to Salvatore Quasimodo as a social author in the Catalan press of the late 50s and early 60s. Specifically, the article describes the interest shown by the *Inquietud* magazine in the thought and work of the Italian Nobel Prize winner at a time when the editors of the publication valued this 'social poetry'.

Keywords: Salvatore Quasimodo; Miquel Martí i Pol; social poetry; *Inquietud* artistic review; the Catalan press.

* Aquest treball està elaborat en el marc del Grup de Recerca Consolidat «Textos literaris contemporanis: estudi, edició i traducció» de la Universitat de Vic. Grup reconegut per la Generalitat de Catalunya (2009 SGR 736). El contingut de l'article va ser elaborat amb motiu de la comunicació «La recepció de Salvatore Quasimodo a la revista *Inquietud* en el context del debat sobre la poesia social», feta a Verona en el X Congresso Internazionale dell'Associazione Italiana di Studi Catalani (2012).

Sobre *Inquietud*

«Para amar las artes hay que conocerlas.»¹ Aquesta frase obre el primer editorial de la revista *Inquietud*,² publicada a Vic entre el 1955 i el 1966, i manifesta l'interès principal dels seus impulsors: donar a conèixer les arts arreu i també a la ciutat de Vic i des de la ciutat de Vic.

En uns moments en què la repressió de la llengua i de la cultura catalanes eren una realitat a causa del franquisme, un grup de joves va optar per trencar el silenci còmplice i fundar una revista que reivindicués el que era per a ells l'autèntic art, un art entès com a concepte global i interdisciplinari, allunyat del que s'intentava difondre des dels mitjans pol·luïts per una ideologia partidista i/o religiosa. Aquest esforç es traduïa en el mateix editorial del primer número: «Sería de gran responsabilidad para Vich permanecer al margen del esfuerzo en que tanto laboran todos los estamentos para ayudar a la difusión del verdadero arte».

Hem de destacar una de les figures principals de la revista, Bonaventura Selva i Villaret (Vic, 1918 - Mataró, 1993), que n'era el director, tot i que mai no va constar com a tal a la publicació. Selva va tenir un paper medul·lar en l'impuls i l'empara d'*Inquietud*; es va envoltar d'un seguit de col·laboradors que a poc a poc anaren agafant responsabilitats en la publicació, els quals s'encarregaren de cercar redactors i de gestionar-ne fins i tot alguns números.

L'empenta i l'ambició de tots aquells que van treballar per a la revista van fer que s'aconseguissin textos de personalitats que aleshores despuntaven en el panorama literari internacional. Pere Farrés, pioner en els estudis sobre la revista *Inquietud*, a l'article «“Inquietud”, una revista cultural bàsica de la postguerra», remarca la vàlua d'aquest entusiasme: «La veritat és que mai *Inquietud* no pagà cap article i, en canvi, apuntà sempre amunt, com ho demostra que demanessin col·laboració a tot un premi Nobel, com ara Salvatore Quasimodo, i que ell els enviés un article.»³

1. *Inquietud*, n. 1 (agost de 1955), p. 1.

2. A partir de 1959, i per imposició del delegat provincial de Barcelona del Ministeri d'Informació i Turisme, la revista ha de canviar de títol i passa a anomenar-se *Inquietud artística*. En aquest estudi ens referirem a *Inquietud artística* quan parlem dels números publicats després del número 15 (juliol de 1959).

3. La revista *Inquietud* ha estat analitzada per Pere Farrés a l'article «“Inquietud”, una revista cultural bàsica de la postguerra», en què l'estudiós destaca el compromís dels impulsors de la publicació a l'hora de cercar col·laboracions literàries destacades en el panorama literari nacional i internacional. Vegeu Pere FARRÉS. «“Inquietud”, una revista cultural bàsica de la postguerra». *Clot* (Vic), n. 1, II època (1982), p. 6.

La recepció de Salvatore Quasimodo, com a nou Nobel de literatura i «com a autor social»,⁴ en els mitjans catalans

Francesco Ardolino, a l'extens estudi introductori d'*Obra poètica. Salvatore Quasimodo*, dedica un apartat, que anomena «Per a una cartografia de Quasimodo als Països Catalans», a la recepció de Quasimodo tot resseguint la presència de l'autor en la premsa catalana del moment.⁵ Tenint en compte aquest estudi, m'ocuparé de la mirada de la premsa envers el poeta com a autor social amb la intenció de valorar, al final de l'article, l'interès i la consideració que van mostrar alguns escriptors catalans, a través de la plataforma literària *Inquietud*, per l'obra poètica i el pensament del Nobel italià.

El 31 d'octubre de 1959, el crític literari de *Revista. Semanario de actualidades, artes e letras*,⁶ Enrique Sordo publicava «Quasimodo, Premio Nobel 1959», un article que no sols donava la notícia del guardonat, sinó que aprofundia en la figura, l'obra i també la controvèrsia entorn del poeta sicilià arran de la concessió del premi:

A Salvatore Quasimodo se le deben libros poéticos tan fundamentales, de tan extensa proyección universal, como *Giorno dopo giorno*, *La vita non è sogno*, *Il falso y vero verde*, etc. [...] no será difícil el adentramiento del lector de Quasimodo en un universo poblado de ternura y de valores humanos, lleno de cálida y rica soledad, transido de una resignada melancolía. No obstante ese indudable contenido de humanidad de su poesía, y la extensión y longitud de su voz, Salvatore Quasimodo ha sido víctima, durante largo tiempo, de la confusión crítica profesional en su país, permaneciendo largo tiempo ignorado del público italiano, mientras en el resto de Europa y en América se valoraba justamente su obra.⁷

Sordo insistia en la categoria de la poesia de Quasimodo, «nodrida de valors humans i sincers», i es referia a l'autor com a «ciutadà europeu de la poesia», un qualificatiu manllevat, segons ell, d'un escrit del crític literari britànic Cecil

4. Segons Joan-Lluís Marfany a «El Realisme Històric», inclòs al volum XI d'*Història de la literatura catalana*, entrada la dècada dels anys seixanta apareix el terme «realisme històric», que es consolidarà com a moviment literari a partir d'una teoria i d'un programa desenvolupat a *Poesia catalana del segle XX*, de Joaquim Molas i Josep M. Castellet. A finals dels anys cinquanta, però, es parlava de «novel·la o poesia social» com aquella literatura que tracta la temàtica històrica i realista, i que formaria part del procés cap al «Realisme Històric». Hem de remarcar, però, que l'abast del terme «Realisme Històric» com a moviment i els límits cronològics que pot presentar no s'interpreten de la mateixa manera per part dels investigadors de la literatura. Pel que fa a aquest estudi, deixo clar que em refereixo a la «poesia social» en el sentit més ampli de la paraula i a «realisme històric» en el sentit més concret, ja definit i aplicat a la poesia catalana del moment.
5. FRANCESCO ARDOLINO, *Obra poètica de Salvatore Quasimodo*. Traducció de Susanna Rafart i Eduard Escoffet. Mallorca: El Salobre, 2007.
6. A partir d'ara *Revista*.
7. ENRIQUE SORDO, «Quasimodo, Premio Nobel 1959». *Revista. Semanario de actualidades, artes y letras*, 394 (31 d'octubre de 1959).

Maurice Bowra de la revista anglesa *Horizon*.⁸ Al mateix temps, Enrique Sordo no es mostrava d'acord amb la crítica que reivindicava la superioritat de la poesia d'Eugenio Montale i de Giuseppe Ungaretti, i que jutjava la de Quasimodo:

[...] la poesía de Quasimodo, la crítica de su país la ha enjuiciado, durante muchos años, con una serie de limitaciones y puntos de vista asombrosamente miopes. Esta crítica, todavía tumultuosamente ebria con las resonancias de Montale y Ungaretti, sólo era capaz de distinguir el brillo de esos nombres, rutilantemente inscritos en el horizonte poético de su época. Toda manifestación lírica, extraña al área de la influencia montaliana o ungarettiana, se les antoja a los críticos puntos menos que inadmisibles; esto si no se dedicaban a bucear secretas y soterradas huellas de aquéllos en la obra de los demás poetas.⁹

De fet, les notícies que havien arribat a casa nostra sobre Quasimodo com a nou Nobel de literatura anaven acompanyades, gairebé sempre, de polèmica. Així ho veiem al diari *La Vanguardia*, del 23 d'octubre de 1959:

Aunque Quasimodo está considerado como un buen poeta, y sus obras son leídas por todos los amantes de la poesía en el mundo, la decisión de concederle el Premio Nobel, se espera que provoque tantas discusiones como las que se produjeron cuando fue premiado el escritor soviético no conformista, Boris Pasternak.¹⁰

Al setmanari *Destino*, el crític Antonio Vilanova hi publicava un article força extens en què definia la «poesia social» i situava Quasimodo dins d'aquest corrent tot justificant-ho amb fragments de *Discorso sulla poesia* (1953):

De acuerdo con su concepción esencialmente realista, a la vez social y humana de la creación poética, que tiende a eliminar su exagerado subjetismo (*sic*) y a reducir su esteticismo formal, para Salvatore Quasimodo «la poesía es el hombre». [...] Salvatore Quasimodo propugna un tipo de poesía que sea una proyección de los sentimientos y problemas comunes al hombre de hoy. Un tipo de poesía que sea fruto a la vez de una responsabilidad poética y de una conciencia social, que elimine la ruptura tajante entre la vida y la literatura y que sea un reflejo de la participación del hombre en el mundo.¹¹

8. Aquest estudiós escriu sobre la generació de poetes italians posteriors a la guerra, analitza *Giorno dopo giorno* de Salvatore Quasimodo, i parla de l'autor com «l'home contemporani amb veu subtil, profunda i personal»; la veu de milions de persones italianes i europees, Cecil Maurice Bowra. «An Italian poet: Salvatore Quasimodo». *Horizon* (desembre 1947), p. 360-364.

9. Enrique SORDO, «Quasimodo, Premio Nobel 1959». *Revista. Semanario de actualidades, artes y letras*, n. 394 (31 d'octubre de 1959).

10. «Salvatore Quasimodo, Premio Nobel de Literatura 1959». *La Vanguardia* (23 d'octubre de 1959), p. 10.

11. Antonio VILANOVA, «La poesía de Salvatore Quasimodo». *Destino* (7 de novembre de 1959), p. 38-39. Coetàniament a l'article de *Destino*, l'autor publica l'article «Salvatore Quasimodo: Premio Nobel de literatura» a la revista de literatura *Papeles de son Armadans*, en què parla del desconcert i de la confusió que es produí en saber que Salvatore Quasimodo havia guanyat el Nobel, però també reconeix la contribució del poeta en la renovació de la poesia

Vilanova matisava —perquè el lector no es confongués— que la posició «social» de Quasimodo, pel que fa a la poesia, tot i que en certs aspectes semblava inspirada en els principis doctrinals del realisme socialista, «afortunadament no tiene nada que ver con la ridícula ramplonería del arte del partido». Aquest, després d'haver llegit *Giorno dopo giorno* (1947), *La vita non è sogno* (1949) i *Il falso e vero verde* (1956), admetia que aquesta posició doctrinal és «mucho más tajante» en la teoria que en la «pràctica».

A finals de març de 1960, el mateix Enrique Sordo va donar una conferència a l'Institut Italià de Cultura de Barcelona sobre el tema «Salvatore Quasimodo, poeta europeo», en què anunciava que l'evolució de Quasimodo cap a la literatura social el va elevar a la categoria d'autor europeu i universal. El diari *La Vanguardia* en va publicar un resum breu:

[...] el conferenciante comenzó planteándose la pregunta de cómo era posible que un poeta como Quasimodo, hasta hace algún tiempo considerado como hermético, como perteneciente al grupo de poetas de entreguerras que se apoyaban en una poética minoritaria, haya alcanzado después una auténtica significación europea (es decir universal). La respuesta es que ello se debe a un proceso paulatino de la poesía de Quasimodo hacia las inquietudes humanas y sociales de nuestro tiempo.¹²

Així, doncs, el lector català entrava en contacte amb un Quasimodo que ja havia superat l'etapa denominada hermètica i que guanyava el Nobel gràcies a l'aproximació poètica a la realitat social. Precisament *La Vanguardia* reproduïa la frase pronunciada pel jurat del premi en justificar la decisió: «Por su poesía lírica, en la que se expresa la trágica experiencia de nuestro tiempo».¹³ Fins en aquell moment, el lector encara havia d'esperar uns mesos per poder llegir, en llengua castellana, les traduccions de l'*Obra completa* de Salvatore Quasimodo, impreses el mes de desembre de 1959.¹⁴ Per això és interessant de remarcar que Enrique Sordo acompanya la seva crítica a *Revista* amb el poema «Casi un madrigal» («Quasi un madrigale»), extret de *La vita non è sogno* i traduït al castellà per Enric Badosa.

---

de la postguerra italiana. Antonio VILANOVA, «Salvatore Quasimodo: Premio Nobel de literatura», separata de: *Papeles de son Armadans* (Madrid), n. XLIV (novembre de 1959), p. 185-203.

12. «Don Enrique Sordo en el Instituto Italiano». *La Vanguardia* (1 d'abril de 1960), p. 19.

13. «Salvatore Quasimodo, Premio Nobel de Literatura 1959». *La Vanguardia* (23 d'octubre de 1959), p. 10.

14. Al mes de desembre de 1959 tot just s'acabava d'imprimir l'*Obra completa* de Salvatore Quasimodo amb traduccions al castellà (Buenos Aires: Sur, 1959). La primera traducció de l'*Obra poètica* de Salvatore Quasimodo en català apareixeria l'any 1961, a l'editorial Selecta, amb traduccions de J. M. Bordas.

La recepció de Salvatore Quasimodo a la revista *Inquietud*

Al Fons privat Bonaventura Selva¹⁵ es conserven diverses cartes que posen en relleu l'interès del director d'*Inquietud* per oferir traduccions al català de poemes del Nobel de literatura, pocs mesos després de la concessió del premi, als lectors de la publicació. Primerament, Selva es va posar en contacte amb Tomàs Garcés, la contesta del qual, datada de l'11 d'abril de 1960, ens revela que Selva tenia coneixença del llibre de poesia italiana que l'autor estava traslladant al català: «Amic Selva: Aquest llibre de traduccions italianes, (si surt?), serà molt (prim o breu?): cinc o sis poemes de cadascun dels cinc autors. Això vol dir que no puc disposar de Quasimodo».¹⁶ Garcés es referia al llibre *Cinc poetes italians* (Saba, Cardarelli, Ungaretti, Montale i Quasimodo),¹⁷ que es publicaria a Barcelona el març de l'any següent, en què trobarem la traducció al català de sis poemes de Quasimodo («Ja vola la flor prima», «Ara que el dia munta», «El dolç turó», «Agró mort»,¹⁸ «Antic hivern» i «Home del meu temps»).

Bonaventura Selva, que no havia obtingut cap poema a través de Garcés, va acudir a Albert Manent, el qual, amb una lletra de resposta, relatava el fracàs d'una gestió que havia fet, sense concretar de què es tractava, per aconseguir un poema de Quasimodo: «Després l'afer se me n'anà de la memòria fins que van venir els esdeveniments que ja saps¹⁹ i que ens han trasbalsat llargament.»²⁰

Encara es conserva una tercera carta de resposta a la demanda de Selva. Aquesta vegada és del poeta Josep Maria Andreu:

15. El Fons privat Bonaventura Selva, actualment custodiat per la família de Selva a Mataró, conserva la correspondència generada entre el director d'*Inquietud* i els col·laboradors i els redactors de la publicació. La gran quantitat de cartes que reuneix aquest llegat epistolar permet conèixer la xarxa de relacions establertes entre autors amb motiu de la revista, el procediment d'elaboració i de recopilació de treballs per a la impressió de cada número i, per consegüent, esdevé un material que s'ha de tenir en compte per estudiar la premsa catalana durant els anys cinquanta i seixanta del segle xx. A més, a partir de les diverses lletres, se'n esbossa el caràcter social del principal corresponsal, Bonaventura Selva, el qual demostra una voluntat ansiosa de cercar contactes nous, de vetllar per mantenir una bona relació amb els literats, i per romandre informat de les activitats culturals més recents o de les intencions literàries dels autors.
16. Carta de Tomàs Garcés a Bonaventura Selva (11 d'abril de 1960). Fons privat Bonaventura Selva.
17. Tomàs GARCÉS, *Cinc poetes italians*, Barcelona: Quaderns de Poesia, 1961.
18. Tomàs Garcés ja havia publicat la traducció d'aquest poema, junt amb «Rius» de Giuseppe Ungaretti, al número doble 2 i 3 de la revista *Serra d'Or* (Barcelona: Monestir de Montserrat, novembre-desembre de 1959).
19. Per la carta d'Albert Manent, amb data del mes de setembre, sabem que Selva li havia demanat els poemes el mes de maig. Ens és molt difícil de saber quins van ser els esdeveniments que van retardar la contestació de Manent, però és escaient de recordar que aquell mes de maig tingué lloc el que es coneix com «els fets del Palau» i l'entonació del prohibit *Cant de la Senyera*. Van ser detingudes vint persones, entre elles Jordi Pujol. Josep Maria SOLÉ i Joan VILLARROYA, *Cronologia de la repressió de la llengua i la cultura catalanes 1936-1975*, Barcelona: Curial, 1994, p. 197.
20. Carta d'Albert Manent a Bonaventura Selva (10 de setembre de 1960). Fons privat Bonaventura Selva.

Referent a les traduccions dels poemes de Quasimodo, vaig telefonar a Tomàs Garcés, però em digué que tu directament l'havies fet aquesta gestió i que sentia molt no poder complaure amb aquest sentit perquè els pocs poemes que tenia traduïts se'ls reserva per un futur llibre. [...] Ningú més que sàpiga que en tingui. Ara bé, per què no escrius a l'Osvald Cardona o a Boix i Selva?²¹ Potser ells ho facin ja que han fet altres traduccions de l'italià.²²

Finalment, i també arran d'una petició de Selva, Enrique Sordo va fer arribar als redactors d'*Inquietud* un article sobre Quasimodo i una carta del poeta italià: «Te adjunto la carta de Quasimodo —por favor, devuélvemela en seguida—. Haz lo que creas conveniente, con ella y con mi artículo. Me hubiera gustado enviarte una conferencia que di sobre él, mucho más seria y extensa. Pero no tengo aquí el texto».²³ L'article, «El Premio Nobel de Literatura 1959», es va publicar al número 20 d'*Inquietud artística* (octubre de 1960) i reproduïa, amb alguns canvis de poca rellevància, l'escrit imprès a *Revista* i la transcripció de la lletra de Salvatore Quasimodo. Aquesta diu: «Querido Sordo: Muchas gracias por lo que ha escrito en *Revista*, de Barcelona, con ocasión del Premio Nobel. Italia es un país latino como el suyo, y la ira se empareja algunas veces con la justicia, la cultura se disfraza de política y religión. La Poesía, mientras tanto, tiene una fuerza que aplasta las cabezas de murralla (*sic*)».²⁴ Sordo, a l'article, explica que ha traduït la carta de l'italià i afegeix: «La recibí en Enero del corriente año, cuando la actitud de la prensa con respeto a la concesión del más importante premio, estaba abiertamente dividida». Endemés, al mateix número d'*Inquietud* apareixen, finalment, les traduccions al català de quatre poemes de Quasimodo. Aquests són «Dona fresca abatuda entre flors» («Di fresca donna riversa in mezzo ai fiori»), del llibre *Oboe sommerso*, traduït per Manuel de Pedrolo; «Corba menor» (*Curva minore*), del mateix llibre i traduït per Felip Font, i per últim «Milà, agost del 1943» («Milano, agosto 1943»), del llibre *Giorno dopo giorno*, traduït per Isidre Molas. En realitat, Molas tradueix dos poemes del mateix llibre, «Milano, agosto 1943» i «La notte d'inverno», però aquests es reproduïen a *Inquietud*

21. Probablement, Josep Maria Andreu va pensar en Osvald Cardona i Roig (Barcelona, 1914-1987) perquè ja havia traduït de l'italià al català Silvio Pellico (*Els deures dels homes*, Barcelona: Barcino, 1953) i, a més, tal com diu Gabriella Gavagnin a *L'art de traduir Petrarca. Les versions al català del Cançoner*, Cardona era el traductor de l'editorial Alpha, per a la qual havia traduït *Sonets, cançons i madrigals* de Francesco Petrarca l'any 1955. Vegeu Gabriella GAVAGNIN, *L'art de traduir Petrarca. Les versions al català del Cançoner*, Ciutat de Mallorca: Lleonard Muntaner, 2009.

Pel que fa a Josep Maria Boix i Selva (Barcelona, 1914 - Girona, 1966), i segons l'estudiosa Laura Vilardell, Josep Maria Andreu el deuria proposar perquè tenia coneixement de l'imminent naixement de la col·lecció «Isard» de traduccions al català de l'editorial Vergara, la qual apareixeria l'any 1961.

22. Carta de Josep Maria Andreu a Bonaventura Selva (29 de setembre de 1960). Fons privat Bonaventura Selva.

23. Carta d'Enrique Sordo a Bonaventura Selva (sense datar). Fons privat Bonaventura Selva.

24. Enrique SORDO, «El Premio Nobel de Literatura 1959». *Inquietud Artística*, n. 20, 1960), p. 8.

artística com si formessin dues parts, diferenciades amb nombres romans, d'un mateix poema.

Respecte a la procedència dels poemes, Manuel de Pedrolo va fer arribar a Selva la traducció de les composicions de Quasimodo «A la llum dels cels», «Salina d'hivern» i la publicada a *Inquietud*, «Dona fresca abatuda entre flors». A la lletra que acompanyava les traduccions, Pedrolo comentava que estava al corrent de la cerca de poemes de l'autor italià a través de Josep Maria Andreu: «ací t'envio els tres poemes de Quasimodo que he trobat traduïts entre els meus papers. L'Andreu ja m'havia parlat que buscaves traduccions, però després ho vaig oblidar».²⁵ No trobem, en canvi, correspondència entrecreuada entre Selva i Isidre Molas i Felip Font.

Tornant al contingut de la carta que envia el sicilià a Sordo, és rellevant parlar atenció a la idea que l'autor exposa sobre la poesia, ja que, com diu el poeta, per ella mateixa té la força i la capacitat per superar una cultura disfressada de política i de religió. Certament, el to de la carta s'acosta al dels assajos teòrics de Quasimodo a *El poeta, el polític i altres assaigs*.²⁶

Al gener de 1961, Bonaventura Selva també va rebre una carta de Salvatore Quasimodo, el qual agraiïa la tramesa del número d'*Inquietud Artística* i la feina feta pels traductors dels seus poemes: «ho ricevuto la sua bella rivista *Inquietud*. La prego di ringraziare a mio nome il caro amico Enrique Sordo e Manuel de Pedrolo, Felip Font, Isidre Molas, che con lineare chiarezza formale hanno tradotto le mie poesie».²⁷

A l'agost de 1961 sortia el número 22 de la revista *Inquietud Artística*, monogràfic dedicat a la poesia, amb un editorial que no anava signat, però que sabem que va ser escrit per Miquel Martí i Pol gràcies a una carta del rodenc dirigida a Armand Quintana, col·laborador actiu de la revista: «Armand: T'envio un possible editorial per al número dedicat a la poesia. L'assaig no ha sigut mai el meu fort i menys en castellà. Tanmateix potser ens pot servir per a sortir del pas.»²⁸ Encara trobem una altra lletra que ens dóna més informació sobre aquest número d'*Inquietud Artística*, datada del novembre de 1961 i

25. Carta de Manuel de Pedrolo a Bonaventura Selva (sense datar). Fons privat Bonaventura Selva.

26. Salvatore QUASIMODO, *El poeta, el polític i altres assaigs*. Traducció de Loreto Busquets. Barcelona: Llibres de Sinera, 1968.

27. Carta de Salvatore Quasimodo a Bonaventura Selva (30 de gener de 1961). Fons privat Bonaventura Selva.

28. La carta, que també es conserva al Fons privat Bonaventura Selva, no està datada, però pel contingut podem deduir quan va ser escrita. Miquel Martí i Pol explica a Quintana que l'editor Josep Pedreira l'ha informat que Miquel Bauçà ha estat el guanyador del Premi Salvat Papasseit —l'obtingué l'any 1961. A més, també es conserva la lletra en què Pedreira escriu al rodenc amb les notícies del guardonat, datada del 31 de juliol del 1961. Còpia de la carta de Miquel Martí i Pol a Josep Pedreira. Fons Miquel Martí i Pol de Roda de Ter. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona. Pel que fa a l'editorial que escriu Miquel Martí i Pol al número dedicat a la poesia, Bonaventura Selva, al llibre *Vigatans i vigatanisme*, ens confirma que el poeta va ser qui va escriure el text. Bonaventura SELVA, *Vigatans i vigatanisme*, Barcelona: Selecta, 1965, p. 89.

dirigida a Josep Pedreira (Barcelona, 1917 - 2003), creador dels *Llibres de l'Óssa Menor* (1949-1963). Es tracta d'una carta en què Martí i Pol es presenta «com una mena de cap de redacció»²⁹ de la revista, i explica que farà el possible per publicar les notícies que l'editor li ha donat sobre la concessió del Premi Salvat Papasseit en el número de poesia que pretenen treure coincidint amb el divuitè Concurs Parroquial de Poesia de Cantonigròs. La celebració anual d'aquest concurs, tal com explica Joan Triadú a *Una cultura sense llibertat*, es concebia amb especial significació per a les lletres catalanes. A mitjans dels anys cinquanta, i amb Carles Riba com a membre destacat del jurat, «enllaçà amb els poetes de les antologies universitàries, amb el focus vigatà i d'altres dels seminaris, amb les publicacions d'Óssa Menor i amb el seu creador Josep Pedreria, i alhora amb els grans noms de la poesia anterior, des del mateix Riba, que hi aportà l'*Esbós de tres oratoris*, a Pere Quart, Marià Manent, Clementina Arderiu, Tomàs Garcés i, com un veritable redescobriment per a alguns, J. V. Foix. Però hi trobem també ja un Vicent Andrés Estellés, amb Marià Villangómez i Blai Bonet.»³⁰

El concurs s'havia convertit en una data de reunió per a poetes i literats que escrivien en llengua catalana, raó per la qual els redactors d'*Inquietud* veien l'oportunitat de captar lectors per a un número dedicat a la poesia més recent. Aquest número, a més, coincidia amb l'aparició d'una nova estètica literària, l'anomenat «Realisme Històric». De fet, l'editorial és una mostra clara de la consciència del canvi d'orientació que prenia, per a alguns autors, la nostra poesia:

Poesía será, pues, comunicación tanto como participación, y el poeta se considerará obligado a intervenir en el curso de la historia de un modo inmediato y casi brutal, arriesgando en su actitud mucho más su integridad de hombre que su condición de artista. [...] Lo que sí nos parece evidente es que la situación actual de la sociedad exige una rigurosa vinculación del poeta a su medio ambiente, so pena de perder una admirable oportunidad de aportar su ayuda a la conformación de un mundo nuevo. [...] *Inquietud*, que todos los años por estas fechas conmemora una de las manifestaciones poéticas más importantes de Cataluña: el «Concurs Parroquial de Poesia de Cantonigròs», quisiera sumarse, con este número dedicado por entero a la poesía, a la polémica suscitada por las nuevas tendencias, considerando, en primer lugar, la oportunidad de aportar cuantas pruebas puedan ayudar a esclarecer la cuestión y darle mayor resonancia popular.³¹

El número 22 comptava amb articles de Pere Ramírez Moles, Francesc Vallverdú i Armand Quintana, i amb poemes de Salvador Espriu, Josep Vicenç Foix, Pere Quart, Núria Albó, Anton Sala i Cornadó, Miquel Martí i Pol, Núria Sales, la traducció de tres poemes de Rainer Maria Rilke, i la traducció de l'as-

29. Còpia d'una carta de Miquel Martí i Pol a Josep Pedreira. (31 de juliol de 1961). Fons Miquel Martí i Pol de Roda de Ter. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona.

30. Joan TRIADÚ, *Una cultura sense llibertat*, Barcelona: Proa, 1978, p. 88.

31. *Inquietud Artística*, n. 22 (agost de 1961), p. 1.

saig «Poesia contemporània» de 1946 de Salvatore Quasimodo. Oferir al lector un text teòric d'un Nobel recent suposava tot un èxit per a *Inquietud Artística*. Sabem que el mateix Quasimodo va enviar, expressament per a la revista, l'assaig «Poesia contemporània», tal com es fa constar a un peu de pàgina. Miquel Martí i Pol també comentava l'adquisició del text en una còpia d'una carta dirigida a un destinatari desconegut: «De moment tenim [per al número 22] poemes de Pere Quart, Salvador Espriu, [...] i treballs en prosa de P. Ramírez, A. Quintana i S. Quasimodo. D'aquest darrer n'hem rebut un assaig molt interessant sobre poesia contemporània, que tradueix mossèn Junyent».³²

Salvatore Quasimodo havia enviat el text a Bonaventura Selva el mes de juliol de 1961 acompanyat d'una carta amb el contingut següent:

Caro Signor Selva,
per il suo numero della rivista dedicato alla poesia le mando volentieri il mio saggio sulla Poesia Contemporanea, che rappresenta un punto di riferimento delle posizioni spirituali tra le generazioni culturali di prima e del dopoguerra: in altri termini l'indicazione di una crisi non ancora risolta.³³

Pere Farrés també parla d'aquest número d'*Inquietud* a «La revista *Inquietud* i el debat sobre el realisme històric». L'estudiós remarca que «cal fer una atenció especial al número 22, perquè des de diverses perspectives aposta pel realisme», com ho demostra la publicació del text de Quasimodo, el qual, segons Farrés, és «més teòric i complex que els altres, [i] tot i no posar èmfasi en el realisme, n'és un índex».³⁴ Francesco Ardolino, a l'estudi introductori

32. Probablement la circular anava dirigida a Josep Vicenç Foix, ja que Miquel Martí i Pol dóna les gràcies al destinatari pel poema que li envia, i l'informa dels poemes que ja li han enviat poemes per al número 22 d'*Inquietud Artística*. L'únic que hi falta és J. V. Foix, el qual també publica un poema a l'esmentat número. Còpia d'una carta enviada per Miquel Martí i Pol a un destinatari desconegut (27 de juliol de 1961). Fons Miquel Martí i Pol de Roda de Ter. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona.

José Junyent i Rafart (Vic, 1930-1993) estudià al Seminari de Vic i a Roma, on obtingué la llicenciatura de Teologia per la Universitat Gregoriana i la d'Arqueologia pel Pontificio Instituto di Archeologia Cristiana. En tornar a Catalunya, a principis dels anys seixanta, va ser enviat, com a sacerdot, a Manresa. Fou un dels poemes de l'antologia *Estudiantes de Vic, 1951*, publicada en ciclostil, amb una carta-pròleg de Carles Riba, i també de la *Quarta antologia poètica universitària*, publicada l'any 1956. Per saber-ne més, vegeu Amadeu LLEOPART. «Josep Junyent». A: *Estudiantes de Vic, 1951*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 2002, p. 124.

33. Carta de Salvatore Quasimodo a Bonaventura Selva (20 de juliol de 1961). Fons privat Bonaventura Selva.

34. Pere Farrés, a l'article, exposa que *Inquietud* va estar sempre atenta «als signes de modernitat que observava», que es va saber «obrir al debat sobre el realisme» i que va «donar cabuda a les expressions dels seus col·laboradors o d'elements externs entorn a aquest fet.» Pel que fa al Realisme Històric, Farrés conclou que «*Inquietud* va tenir una primera presa de posició favorable al realisme que, amb l'entrada el 1964, especialment de Segimon Serrallonga a la redacció i direcció efectiva de la revista es presta al debat crític». L'estudi de Pere Farrés ressegueix els textos que proposen un debat sobre el realisme dins la revista *Inquietud*. Pere FARRÉS, «La revista *Inquietud* i el debat sobre el realisme històric». A: *Professor Joaquim Molas: memòria, escriptura, història*, Barcelona: Universitat de Barcelona, 2003, p. 417.

d'*Obra poètica*. Salvatore Quasimodo ja citat, exposa que el lector que, l'any 1960, «hagués obert el llibre *Il poeta e il politico e altri saggi*, podia posar aquest text, [Poesia contemporània de 1946], al costat del *Discorso sulla poesia* de 1953 o *Poesia del dopoguerra* de 1957».³⁵ L'assaig de Quasimodo publicat a *Inquietud*, doncs, reflexionava sobre el compromís que havia de tenir el poeta amb l'actualitat històrica, temàtica també present als textos teòrics redactats pel mateix autor durant els anys cinquanta.

Pel que fa al contingut de l'assaig, l'italià denuncia un punt de crisi en la poesia contemporània i parla del poeta com a «individualitat necessària» que participa en la formació d'una societat: «El naixement d'un nou poeta —repetim— és un acte de violència, i no pot doncs continuar un ordre preexistent. [...] El poeta s'expressa a si mateix, un home, l'home (si voleu) parla de la societat en la qual viu, crida si ha de cridar, també: i si un canta el dolor i un altre la fosa que salta de l'alt forn o la passejada d'un obrer amb una noia, quin dels dos està en la veritat? Parlem de poetes, i per tant tots dos».³⁶ El text conclou amb l'objectiu del poeta: «Refer l'home, aquesta és la pretesa».

És prou evident que *Inquietud Artística* va entrar en el debat sobre el Realisme Històric. Martí i Pol, a l'editorial, enceta el número fent referència al preàmbul de justificació de *Veinte años de poesía española* de Josep Maria Castellet, i exposa que la citació de Christopher Caudwel que s'hi reproduceix, el qual afirma que «es imposible comprender la poesía moderna, a menos que la entendamos históricamente, es decir, en movimiento», suposa, «a nuestro entender, una justificación a esta apertura hacia nuevos horizontes poéticos que viene realizándose y que tan amplio eco ha hallado en la mayoría de poetas jóvenes de todo el mundo». A més, Martí i Pol interpreta aquests nous horitzons poètics lligats al que Joaquim Molas anomena, en paraules de l'editorialista, «les realitats més primàries de l'home dins el seu context històric».

Ara bé, Miquel Martí i Pol, que parla obertament de «moviment» i de nova «orientación de la poesía», reflexiona i qüestiona fins a quin punt el poeta pot arribar a influir en el seu àmbit social. I afegeix, «La influencia se obtiene a través de un lento proceso de asimilación, mientras que la aproximación puede ser constante e inmediata».³⁷

A més d'això, el poeta rodenc, en parlar de l'«actual orientació» que pren la poesia, admet l'esnobisme dels autors pel que fa al fenomen, «aun admitiendo que este fenómeno se origine por circunstancias histórico-sociales y no por decisión personal de todos y cada uno de los poetas adscritos al nuevo movimiento».³⁸

35. Francesco ARDOLINO, *op. cit.*, p. LII.

36. Salvatore QUASIMODO, «Poesia contemporània», traducció de Josep Junyent. *Inquietud Artística*, n. 22, 1961, p. 11.

37. «Editorial». *Inquietud Artística*, n. 22, 1961, p. 1.

38. Aquest editorial confirma que Miquel Martí i Pol coneixia el moviment del Realisme Històric, probablement de la mà d'un dels seus autors, Josep Maria Castellet i del llibre *Veinte años de poesía española*. Hem de tenir en compte, a més, que Castellet va fer de testimoni al casament de Martí i Pol el 1956 i que, per tant, el crític i l'autor, l'any 1961, ja portaven

En el mateix número, Martí i Pol hi publica el poema «Do de l'esperança», també publicat a *La Fàbrica-1959*³⁹ (*L'arrel i l'escorça. Obra Poètica I*. Barcelona: Llibres del Mall, 1975). A *Inquietud Artística* el poema està datat del juny de 1961. Si donéssim per bona aquesta data, tenint en compte que el mateix autor va gestionar gran part del número, el poema s'hauria escrit coetàniament a la gestió del número 22, i estaria publicat, fruit d'una tria conscient, en un exemplar que aposta decididament pel realisme. El poema és un clar exemple de l'estil que cultivava aleshores l'autor, en què descriu la realitat de l'ambient a la fàbrica i en critica les dures condicions.

Hi ha cent prohibicions
per metre quadrat
resumides en una:
NO PENSEU, és pecat.
[...] El millor és jugar a viure
sense viure
i criar greix amb un posat distret
i al diumenge el cinema i un tortell
de sis pessetes.⁴⁰

A l'apartat «Libros recibidos» del mateix número 22 es ressenya breument el llibre *Cinc poetes italians* de Tomàs Garcés; una edició de només quatre-cents exemplars publicada el març del mateix any. Garcés, al pròleg, amb data de 1959, fa una descripció breu de l'efecte que li produí Salvatore Quasimodo en veure'l per primera vegada:

A Salvatore Quasimodo l'he vist breus moments a Milà. Potser vàrem ésser reservats l'un i l'altre. La seva figura em feia pensar en algun vell retrat d'Antonio Machado. El veig encara, no sé si la memòria em traïx, amb uns mostatxos lleument penjats, amb un aire de mestre, i com enlluernat pels països del Nord on seguí la volada del colom de Picasso. El record del seu poble Migdia no el deixava, però, i la cultura greco-llatina reviu en el seu vers que sembla un marbre solcat de venes inflades i càlides.⁴¹

Finalment, al número 23 d'*Inquietud Artística* (octubre de 1961) s'informava de la visita del Nobel a Barcelona i de les conferències sobre poesia contemporània que aquest donaria a l'Institut Italià de Cultura i a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona.⁴² Tomàs Garcés encara tindria una altra oportunitat per conèixer Quasimodo, ja que l'anà a rebre a l'aeroport

---

uns quants anys de relació directa, sigui mitjançant el correu epistolar o en trobades poc sovintejaes. No és menys important fer referència a l'obra poètica, d'índole social, que l'autor va desenvolupar entre el 1957 i el 1961: *El poble* i *La fàbrica*.

39. Sobre la datació de *La fàbrica-1959*, vegeu Ignasi PUJADES, *Miquel Martí i Pol: El llarg viatge (1957-1969)*, Barcelona: Proa, 2007, p. 81.

40. Miquel MARTÍ I POL, «Do de l'esperança». *Inquietud Artística*, 22, 1961, p. 14.

41. Tomàs GARCÉS, *Cinc poetes italians*, Barcelona: Quaderns de poesia, 1961, p. 6.

42. *Inquietud Artística*, 23, 1961, p. 22.

de Barcelona «en representación de los poetas catalanes».⁴³ Arran de la visita i de les conferències de Salvatore Quasimodo, els diaris publiquen diverses entrevistes amb l'autor, reforçant el contacte dels catalans amb l'italià en un moment crucial de la literatura social a casa nostra.

—¿Se cree necesario?

—Sí, «como representante de la vida moral de mi pueblo», que es el motivo central invocado por la Academia sueca para concederme el premio.⁴⁴

Consideracions finals

Pel que fa al número 22 d'*Inquietud Artística*, Francesc Vallverdú, probablement un dels autors que estava més conforme amb l'incipient moviment del Realisme Històric a Catalunya, afirmava, a l'article titulat «Poesia 1961», que «aquells qui han estat demanant per a la nostra literatura un ràpid renovament, poden començar a felicitar-se perquè el fenomen ha començat a produir-se almenys en poesia, capdavantera indiscutible dels moviments literaris». I és que Vallverdú apuntava la publicació de *La pell de brau* (1960) de Salvador Espriu com l'inici del «renovament», i parlava de *Vacances pagades* (1961) de Pere Quart com el llibre més important de l'any. «Si en *La pell de brau* trobem una realitat social examinada a grans trets i amb un simplisme colpidor, en *Vacances pagades* ens adonem que, examinant la mateixa realitat social, sorgeix la veu del poeta, molt forta en algunes ocasions, més profundament preocupada per alguns problemes concrets». No ens ha d'estranyar, doncs, encara que sí que ho hem de considerar significatiu, que cadascun d'aquests autors contribuïssin amb un poema en aquest número. Al monogràfic dedicat a la poesia, per una banda, Vallverdú hi constata el canvi d'estètica; Salvatore Quasimodo amb l'assaig «Poesia contemporània», analitzat en aquest context concret, hi parlava de la veu (actitud) reformadora del poeta i atribuïa poder a la poesia, i Miquel Martí i Pol, per l'altra, aportava la pràctica de la «poesia social» amb el poema «Do de l'esperança». Lluny d'un contingut idíl·lic, «Do de l'esperança» aspira a reflectir la veritat humana com si es tractés d'un poema d'indagació sociològica. Miquel Martí i Pol es trobava, doncs, a la banda dels qui no posaven en dubte que hi havia una correspondència entre poeta i societat —en el sentit que vèiem amb Quasimodo.

L'assaig «Poesia contemporània» de Quasimodo, projectat a la realitat històrica que vivia la Catalunya d'aquell moment, connectava amb les xarxes intel·lectuals compromeses en un moviment catalanista de resistència antifranquista. Quasimodo diu: «Jo no crec en la poesia com a “consolació” sinó com a moviment d'obrar en una certa direcció al clos de la vida». Podem dir, doncs, que Quasimodo va ser considerat com un autor que havien de tenir en comp-

43. Vegeu Francesco ARDOLINO, *op. cit.*, p. XVII.

44. «Mano a Mano». Fragment de l'entrevista de Del Arco a Salvatore Quasimodo. *La Vanguardia* (17 de novembre de 1961), p. 25.

te els col·laboradors d'*Inquietud*, les paraules del qual s'ajustaven a la intenció i a la «voluntat» de la poesia social que aportaria el Realisme Històric.

Una mostra d'aquest fet és la reflexió que Francesc Vallverdú publicava, el febrer de l'any 1962, a la revista *Serra d'Or* en la ressenya crítica a l'*Obra poètica* de Salvatore Quasimodo que acabava de sortir en català. Vallverdú, referint-se a la poesia de l'italià a partir de l'any 1946, i al·ludint a l'assaig publicat a *Inquietud Artística*, afegia, tot reproduint-ne un fragment, el següent: «sense cap dubte breu però altrament suggestiva, Quasimodo ens dóna la seva peculiar concepció de la poesia com a mitjà per “refer l'home”. Així ens ho diu textualment en un article tramès *ex professo* per a una revista de Vic: “Refer l'home, aquest és el problema capital. Per a aquells qui creuen en la poesia com a joc literari, que consideren encara el poeta un estrany a la vida, un que puja de nit les escaletes de la seva torre per especular sobre el cosmos, diguem que el temps de les especulacions és acabat. Refer l'home, aquesta és la pretesa”». ⁴⁵

45. Francesc VALLVERDÚ, «Quasimodo en català. Obra poètica de Salvatore Quasimodo, traducció de J. M. Bordas, 1961». *Serra d'Or*, n. 2 (febrer de 1962), p. 34.